

УДК [37:305]:342.722

Світлана Гришак
ORCID iD 0000-0002-7543-4239

Докторант кафедри педагогіки, психології
та освітнього менеджменту,
Херсонський державний університет
вул. 40 років Жовтня, 27, м. Херсон, 73000 Україна,
lugasvet@gmail.com

СТАНДАРТИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ РАДИ ЄВРОПИ ЯК НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ПІДГРУНТЯ РОЗВИТКУ ГЕНДЕРНОЇ ОСВІТИ В ПОСТРАДЯНСЬКИХ КРАЇНАХ

У статті розглянуто документи Ради Європи, які, слугуючи стандартом для національних держав у напрямку впровадження принципів гендерної рівності в освітній сфері, виступають нормативно-правовим підґрунтям розвитку гендерної освіти на пострадянському просторі. Аналіз резолюцій і рекомендацій керівних органів РЄ, декларацій і конвенцій, прийнятих за підсумками конференцій, та програмно-стратегічних документів Ради Європи дозволив виявити конкретні сектори та необхідні заходи задля інкорпорування стандартів гендерної рівності у пострадянських країнах задля розвитку гендерної освіти: освітня політика та нормативно-правова база навчальних закладів освіти, у тому числі вищих; навчальні матеріали, методи та практики викладання; виховна і профорієнтаційна робота; дослідження з гендерних проблем; моніторинг врахування гендерної перспективи в системі освіти.

Ключові слова: гендерна освіта; нормативно-правові документи Ради Європи; пострадянські країни; стандарти гендерної рівності.

© Гришак Світлана, 2017

Вступ. Просування гендерної рівності в освітній сфері набуло системного характеру в діяльності Ради Європи (Council of Europe) (далі – РЄ), яка з самого початку свого існування (1949 р.) проголосила рівність між жінками і чоловіками основоположним принципом, що має впроваджуватися в усі сфери суспільного і приватного життя. Підтримка ідеї гендерної рівності є невід’ємною складовою головної місії РЄ – захисту та просуванню плюралістичної демократії, верховенства права та прав і свобод людини, будь-то жінка або чоловік.

Здійснення цих цілей потребувало від Ради Європи розробки певних регіональних правових стандартів, в якості яких у міжнародному праві виступають певні приписи, спрямовані на досягнення гендерної рівності, які містять нормативні акти, конвенції, декларації, рекомендації, резолюції тощо (Торосян Р. А., 2015, с. 347). Зауважимо, що хоча до складу Ради Європи входять тільки дев'ять із п'ятнадцяти колишніх радянських республік (не є членами Білорусь та країни Центральної Азії), тим не менш, вважаємо, що серед джерел міжнародного права з питань гендерної рівності, що встановлюють нормативні та правові стандарти у сфері освіти, акти, прийняті Радою Європи, відіграють вагомий роль у формуванні національної освітньої гендерної політики на всьому пострадянському просторі через прагнення цих країн до пристосування своїх національних освітніх систем до європейських стандартів, що вимагає не тільки, а може і не стільки, включення в навчальний процес формальних норм (трьохрівнева система вищої освіти, академічні кредити ECTS тощо), скільки дотримання єдиного змістовного базису освітнього процесу, що має враховувати всі новітні глобальні тенденції, зокрема й дотримання принципів гендерної рівності.

Аналіз досліджень засвідчує, що питання міжнародного досвіду забезпечення гендерної рівності підіймаються в роботах Н. Грицяк, Л. Кобелянської, К. Левченко, Т. Мельник та ін.; вивчення міжнародних стандартів у сфері прав людини та гендерної рівності спостерігаємо в публікаціях С. Дікмана, М. Лушнікової, Р. Торосян, Л. Ульяшиної, зокрема сучасні стандарти та принципи рівності Ради Європи розглянуто в працях Н. Болотіної, М. Феськова. Розв'язання проблеми пристосування національних освітніх систем до європейських стандартів рівності, розпочате дослідниками на пострадянському просторі (Н. Берекашвілі, Т. Дороніна, В. Бодруг-Лунгу та ін.), потребує більш детального аналізу джерел міжнародного та регіонального права з питань гендерної рівності в освітній сфері.

Відтак, **метою статті** вважаємо розгляд тих документів Ради Європи, які, слугуючи стандартом для національних держав у напрямку впровадження принципів гендерної рівності в освітній сфері, виступають нормативно-правовим підґрунтям розвитку гендерної освіти на пострадянському просторі.

Резолюції та рекомендації керівних органів Ради Європи щодо врахування гендерних стандартів у сфері освіти. Перш за все, відзначимо, що основоположними документами Ради Європи, що встановлюють нормативні та правові стандарти рівності, є «Європейська конвенція про захист прав і основних свобод» (Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, 1950) та «Декларація про рівність між жінками і чоловіками» (Declaration on Equality of Women and Men, 1988). Не зупиняючись детально на вивченні цих документів, відзначимо, що право на освіту в цих документах визнається одним із основних прав людини, яке має бути забезпечено без будь-якої дискримінації, у тому числі за ознаками статі.

Нас більшою мірою цікавлять стандарти Ради Європи, спрямовані на розвиток гендерної освіти, втілені у шерезі резолюцій і рекомендацій її керівних органів (Парламентська Асамблея (далі – ПАРС), Комітет Міністрів (далі – КМ)), в яких конкретизуються заходи, необхідні для впровадження принципів гендерної рівності в освіті національних, у тому числі пострадянських, держав.

Питання рівності в освіті підіймалися за останні роки в наступних рекомендаціях КМ РЄ державам-членам: про збалансовану участь жінок і чоловіків у процесі прийняття рішень у сфері політики та суспільному житті (Recommendation (CM/Rec(2003)3)); із питань комплексного (гендерного) підходу в освіті (Recommendation (CM/Rec(2007)13)); щодо стандартів і механізмів із гендерної рівності (Recommendation (CM/Rec(2007)17)); імплементації рекомендації з питань комплексного підходу в освіті державами-членами (Recommendation (CM/Rec(2012)13)).

У Рекомендації про збалансовану участь жінок і чоловіків у процесі прийняття рішень у сфері політики та суспільному житті (CM/Rec(2003)3), зокрема, у пункті 23, присвяченому висвітленню ролі освіти в будівництві збалансованого суспільства, підкреслюється, що програми навчання і навчальний матеріал продовжують відображати упереджені погляди на проблему статі, що зміцнює традиційні уявлення щодо ролі жінок і чоловіків, обмежуючи право жінок на участь у суспільному житті нарівні з чоловіками. На вибір, який здійснюють статі в галузі

освіти, професійній діяльності і способі життя, продовжують впливати стереотипні поняття про те, що є суто чоловічим або жіночим, що в результаті позначається на розподілі сімейних обов'язків між жінками та чоловіками, на поділі їх ролей на ринку праці та на участі в суспільному житті, зокрема, й у процесі прийняття рішень. Відтак, урядам рекомендується включати в програми навчання питання рівності, спонукаючи дівчат і юнаків щодо партнерства статей у суспільному житті. Як першочергове для розв'язання, воно повинне «фігурувати в законодавстві про систему освіти в якості основних цілей і в зв'язку з цим бути включеним в програму підготовки викладачів, а також враховуватися при вивченні різних тем і в педагогічній практиці» (Recommendation CM/Rec(2003)3 [Електронний ресурс]) (тут і далі переклад – С. Г.).

Найбільш важливими у створенні стандартів гендерної рівності в галузі освіти, ми вважаємо рекомендацію КМ РЄ (CM/Rec(2007)13) щодо «Врахування гендерної проблематики в освіті» (Gender mainstreaming in education), яка, спираючись на міжнародні (Пекінська Декларація та Платформа дій, 1995) та європейські (Декларація про рівність між жінками і чоловіками, 1988; Рекомендація Комітету міністрів РЄ P(98)14 державам-членам щодо застосування комплексного (гендерного) підходу до проблеми рівності статей, 1998) правові стандарти, акцентує увагу на гендерному підході до розв'язання проблеми нерівності в освітній сфері, що продовжує існувати на всіх рівнях системи освіти, проявляючись у довготривалому існуванні та відтворенні стереотипних уявлень щодо соціальних ролей жінок і чоловіків, які обмежують можливості обох статей у реалізації свого потенціалу.

Враховуючи, що освіта несе відповідальність за підготовку майбутніх громадян до активної участі в різних сферах життя суспільства, в Рекомендації КМ РЄ визнається той факт, що «академічні успіхи дівчат, особливо в умовах перехідного періоду, не гарантують автоматичного працевлаштування та не забезпечують участі в прийнятті економічних і політичних рішень», у хлопців же викликає занепокоєння «відсутність успіхів у навчанні та придбанні соціально-особистісних навичок». Вирішального значення в забезпеченні гендерної рівності в освітній сфері в цій

рекомендації надається педагогічній освіті та професійній підготовці, бо саме вчителя та педагоги, як відзначено в документі «можуть стати агентами у виборі гендерно-орієнтованих механізмів та залученні всіх учасників освітнього процесу у справі заохочення гендерної рівності» (Recommendation CM/Rec(2007)13 [Електронний ресурс]). Не менш значущим вважаємо визнання в освіті дії «прихованого навчального плану», який має великий вплив на формування ідентичності тих, хто навчається, а відтак і на утвердження гендерної нерівності в освіті.

Цілком виправданими є рекомендації урядам держав-членів, зокрема й пострадянським, щодо посилення заходів у напрямку імплементації гендерного підходу на всіх рівнях освіти та педагогічної освіти з метою досягнення де-факто гендерної рівності та підвищення якості освіти. Показово, що Рекомендації надають тлумачення певним термінам, серед яких визначальними вважаємо «гендерний мейнстримінг (підхід)», «якість освіти». Більш того, з метою досягнення поставлених цілей, у додатках до Рекомендацій визначено конкретні сектори системи освіти та відповідні заходи, які необхідно здійснити в напрямку інкорпорування принципів рівності жінок і чоловіків: нормативно-правова база (пп. 1–2) та політика в освітній сфері (пп. 3–11); управління та організація навчальними закладами (пп. 12–27); навчальні матеріали (пп. 28–31); методи та практики викладання (пп. 32–36); громадянська освіта, права людини (пп. 37–38); виховна і профорієнтаційна робота (пп. 39–43); запобігання та боротьба з насильством за ознакою статі (пп. 44–49); робота з вразливими групами молоді (пп. 50–51); новітні інформаційні та комунікаційні технології, медіа засоби (пп. 52–55); дослідження з гендерних проблем і питань освіти та контроль за інкорпоруванням гендерної перспективи в систему освіти (пп. 56–59) (Recommendation CM/Rec(2007)13 [Електронний ресурс])

Відзначимо, що моніторинг просування гендерної рівності, зокрема й в освіті, вважається Радою Європи однією з умов досягнення рівності де-факто, про що говориться у вище зазначеній рекомендації. Не дивно, що Комітетом міністрів РЄ було організоване опитування держав-учасниць, у тому числі пострадянського

простору, щодо її здійснення і за підсумками анкетування були зроблені висновки, які викладені в черговому документі Ради Європи (CM/Rec(2012)38). Головна теза, що пронизує весь документ – незважаючи на прийняті країнами закони і заходи щодо зміцнення демократичних принципів, включаючи принцип рівності між чоловіками і жінками, розрив між де-юре і де-факто гендерної рівності зберігається, бо зберігається у суспільствах сексизм, дискримінація, стереотипне уявлення про ролі статей. Як відзначено в документі: «Законодавства – це передумова для початку процесу досягнення гендерної рівності, але після багатьох десятиріч після прийняття відповідного законодавства, включаючи законодавства в галузі освіти, в європейських країнах із багатьох чинників, що обмежують життя жінок і деяких чоловіків, культурні традиції виявилися найбільш потужними і найбільш стійкими до змін. Нерівність більшою мірою є наслідком недостатньої інформованості, ніж навмисно спричиненими неправильними діями (Рада Європи)» (Recommendation CM/Rec(2012)13 [Електронний ресурс]). Дані рекомендації ще раз наголошують на визнанні гендерного мейнстримінгу як вирішальної стратегії в досягненні мети забезпечення гендерної рівності в національних (у нашому випадку – пострадянських) суспільствах, зокрема й у сфері освіти.

Безумовний інтерес у контексті питання, що вивчається, викликає Рекомендація КМ РЄ (CM/Rec(2007)17), в якій надається перелік загальних стандартів (гендерна рівність в якості принципу прав людини і обов'язок держав; гендерна рівність як турбота і відповідальність суспільства в цілому; зобов'язання та підзвітність у справі досягнення гендерної рівності; ратифікація відповідних міжнародно-правових документів; врахування гендерної проблематики в законодавстві в усіх областях; усунення сексизмів у мовленні та популяризація мови на основі принципу гендерної рівності); стандартів у конкретних галузях, серед яких є сфера освіти, науки і культури; а також визначаються стратегії, механізми та інструменти щодо досягнення гендерної рівності (розробка додаткових національних стратегій як зобов'язання держави у своєму прагненні до рівності; створення або зміцнення інституційних механізмів (національного механізму) забезпечення гендерної рівності; розвиток досліджень та інструментарію для оцінки жіночої та чоловічої

ситуації та оцінки прогресу в цій ситуації; налагодження співпраці та партнерських відносин) (Recommendation CM/Rec(2007)17 [Електронний ресурс]).

Декларації, конвенції РЄ щодо впровадження стандартів гендерної рівності в освітній сфері. Ідеї щодо рівноправності статей у сфері освіти знайшли свій розвиток у шерезі інших документів Ради Європи, що включають нормативні та правові стандарти гендерної рівності. Так, «Декларація про рівність між жінками та чоловіками як основний критерій демократії» (Declaration on Equality Between Women and Men as a Fundamental Criterion of Democracy, 1997), ухвалена на 4-й Європейській конференції міністрів із питань рівності між жінками та чоловіками, визначає, що в якості головної умови застосування комплексного підходу до проблеми гендерної рівності є удосконалення знань у всіх аспектах стосовно жінок і чоловіків та організація дослідницької роботи з метою досягнення в перспективі рівності між жінками та чоловіками. В додатках до Декларації визначені стратегії імплементації цих дій у сферу освіти та навчання країн-членів, зокрема й пострадянських: сприяти залученню уваги викладачів (викладачок) до питань, що висвітлюють внесок обох статей у справу досягнення рівності; заохочувати змішаний склад педагогічних колективів усіх рівнів; підтримувати програми з навчання та освіти шляхом застосування нових методів соціалізації, не обмежуваних розвитком молодої людини стереотипами щодо традиційних ролей жінок і чоловіків, із метою забезпечення рівного розподілу сімейних, професійних, суспільних обов'язків; зменшити і намагатися викоринити чоловіче насильство щодо жінок, забезпечуючи виховання, побудоване на принципі поваги до ближнього (Declaration, 1997 [Електронний ресурс]).

Ідеї та підходи, викладені в цій Декларації, зокрема щодо боротьби зі стереотипами стосовно ролей жінок і чоловіків, особливо в освіті, були пізніше розвинуті на 7-ій конференції міністрів Ради Європи з питань рівності між жінками та чоловіками, що відбулась у Баку – столиці Азербайджану, однієї з пострадянських країн (2010), у рамках основної теми якої «Гендерна рівність: долаємо розрив між забезпеченням рівності де-юре та де-факто» обговорювалися питання щодо впровадження позитивних дій та гендерного підходу у забезпеченні

де-факто гендерної рівності та щодо ролі освіти в боротьбі з гендерними стереотипами. За результатами конференції були прийняті наступні документи: Резолюція «Подолання розриву між рівністю де-юре та де-факто задля досягнення реальної гендерної рівності» (Bridging the gap between de jure and de facto equality to achieve real gender equality) та План Дій «Прийняття виклику досягнення рівності де-юре і де-факто» (Taking up the challenge of the achievement of de jure and de facto gender equality). У Резолюції державам-членам, а відтак і пострадянським країнам, рекомендується прийняти всіх необхідних заходів задля ліквідації гендерних стереотипів у всіх сферах життя, особливо у сфері освіти, заохочуючи до: нестереотипного зображення жінок і чоловіків (п. 31), використання мови несексистського характеру та формулювання текстів у відповідності з принципом гендерної рівності (п. 32), підвищення ролі освіти в боротьбі із гендерними стереотипами (п. 33). Крім того, задля забезпечення освіти, вільної від гендерних стереотипів, відстоювання принципів гендерної рівності ще раз наголошується на реалізації Рекомендації КМ РЄ (CM/Rec(2007)13) щодо впровадження гендерного підходу в освіті (п. 34) (Resolution 7th CE CM, 2010 [Електронний ресурс]).

Актуалізує потребу в забезпеченні гендерної рівності реальної, а не декларативної інший документ Ради Європи – (CM(2009)68-final), прийнятий на 119-й сесії Комітету міністрів у Мадриді (12 травня 2009 р.). В ухваленій за результатами зустрічі Декларації «Роблячи гендерну рівність реальністю» (Making gender equality a reality) визнається, що, незважаючи на покращення становища жінок, і через двадцять років після прийняття «Декларації про рівність жінок і чоловіків» (1988), подолання розриву між гендерною рівністю де-факто та де-юре, як і раніше, є нагальним завданням для всіх держав РЄ, у тому числі і пострадянських. Відтак, у галузі освіти та науки декларується відмовлення від усталених стереотипів шляхом впровадження гендерного підходу, підтримка гендерних досліджень для подальшої повної реалізації економічного та соціального потенціалу жінок і чоловіків (Declaration, 2009 [Електронний ресурс]).

Усвідомлення того факту, що забезпечення, де-юре та де-факто, рівності між жінками та чоловіками уявляє важливий аспект попередження насилля щодо жінок,

Рада Європи ініціювала встановлення важливих стандартів у цій області гендерної рівності. Так, 7 квітня 2011 року Комітет Міністрів РЄ на 121-му засіданні прийняв «Конвенцію про попередження та припинення насильства щодо жінок та домашнього насильства» (Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence). Оскільки вона була прийнята в Стамбулі, її називають «Стамбульською конвенцією». Цей документ спрямований на те, щоб вплинути на світогляд людей, закликаючи всіх членів суспільства, особливо чоловічу стать, змінити свої позиції задля забезпечення реальної рівності між статями, оскільки насильство щодо жінок виникає з відносин нерівності між жінками і чоловіками в суспільстві і підживлюється культурою терпимості до насильства та його ігнорування. Стамбульська конвенція містить докладні і юридично обов'язкові стандарти щодо державних заходів у напрямку викорінення насильства щодо жінок. Показово, що в області попередження насильству (розділ III) безумовна роль відводиться освіті (стаття 14), що означає включення в офіційні навчальні програми і на всіх рівнях освіти педагогічного матеріалу з таких питань, як рівність між жінками і чоловіками, нестереотипні гендерні ролі, взаємна повага, насильство за гендерною ознакою щодо жінок та право на особисту недоторканність, ненасильницьке врегулювання конфліктів у міжособистісних відносинах тощо (Convention, 2011 [Електронний ресурс]). Однак, маємо зауважити, що з пострадянських країн тільки Грузія ратифікувала Стамбульську конвенцію (2017), і тільки п'ять із них, членів РЄ, включаючи Україну, її підписали.

Задля посилення ролі гендерної освіти на національному рівні, зокрема у напрямку профілактики насильства стосовно жінок ПАРЄ в липні 2014 р. було запропоновано прийняти резолюцію «Впровадження гендерної освіти в державах-членах Ради Європи» (Promoting gender education in the member States of the Council of Europe, Doc. 13574), де ще раз підкреслювалася важлива роль гендерної освіти в підвищенні обізнаності з питань гендерної рівності. Зокрема, в резолюції відзначається: «Гендерна освіта має бути невід'ємною частиною освіти в кожній країні для того, щоб ефективно боротися з насильством щодо жінок. Кожній державі-члену потрібно розробити більш або менш успішні курси і програми з

гендерної освіти» (Motion for a resolution, 2014 [Електронний ресурс]). На жаль, ця резолюція не обговорювалася в ПАРЄ й була підписана представниками лише окремих країн (з пострадянських країн її підписали представниці Грузії та Естонії).

Програмно-стратегічні документи РЄ у встановленні нормативно-правових стандартів рівності жінок і чоловіків в освіті. В останні роки встановлення правових стандартів щодо рівності жінок і чоловіків у європейському регіоні стало пріоритетним напрямком діяльності Ради Європи, свідомством чого є «Трансверсальна (наскрізна) програма гендерної рівності» (Transversal Programme on Gender Equality, 2012), спрямована на забезпечення стандартів гендерної рівності, втілення їх державами-членами за допомогою різних заходів, включаючи стратегії досягнення гендерної рівності. В рамках Трансверсальної програми РЄ було прийнято «Стратегію гендерної рівності на 2014–2017 рр.» (Gender Equality Strategy 2014–2017). У Стратегії, основу якої складає значна нормативно-правова база РЄ щодо гендерної рівності, а також результати останньої Конференції міністрів РЄ, відповідальних за рівність жінок та чоловіків – «Боротьба з гендерними стереотипами в освіті і за допомогою освіти» (Combating gender stereotypes in and through education, Helsinki, 9-10 October 2014) (Report, 2014 [Електронний ресурс]) визначено п'ять стратегічних цілей, які враховують питання багатосторонньої дискримінації та особливі права і потреби жінок та чоловіків, які мають забезпечити досягнення рівності де-факто: 1) боротьба з гендерними стереотипами та гендерною дискримінацією (Combating gender stereotypes and sexism); 2) запобігання та боротьба з насильством щодо жінок (Preventing and combating violence against women); 3) гарантування рівного доступу жінок до правосуддя (Guaranteeing equal access of women to justice); 4) досягнення рівної участі жінок та чоловіків у прийнятті політичних та громадських рішень (Achieving balanced participation of women and men in political and public decision making); 5) реалізація стратегії досягнення гендерної рівності в політиці та усіх заходах (Achieving gender mainstreaming in all policies and measures). При цьому значимим у контексті нашої розвідки є те, що дії РЄ зосереджені на «сприянні обізнаності про гендерну рівність» зокрема, шляхом розробки та розповсюдження «навчальних планів та педагогічної

практики, в яких немає явних та прихованих гендерних стереотипів, а також запровадженні запропонованих в Рекомендації КМ заходів щодо комплексного гендерного підходу в освіті» (Gender Equality Strategy, 2015, с. 10 [Електронний ресурс]).

Висновки. Все вищевикладене дозволяє стверджувати, що визнання пріоритетності гендерної рівності на регіональному рівні зумовило встановлення Радою Європи правових стандартів щодо рівності жінок і чоловіків у сфері освіти європейських держав, включаючи й пострадянські країни, які втілені в шережі резолюцій і рекомендацій її керівних органів (Парламентська Асамблея, Комітет Міністрів), у деклараціях та конвенціях, прийнятих за підсумками конференцій і засідань держав-членів РЄ та в програмно-стратегічних документах Ради Європи. Спрямовуючи зусилля на підвищення результативності та наочності стандартів гендерної рівності та підтримку їх реалізації в галузі освіти національних (пострадянських) країн, Рада Європи робить акцент на: зміні сталих уявлень щодо чоловічих і жіночих рис характеру і поведінки; забезпеченні молоді позитивними гендерними моделями; протидії нерівності та насильству з боку чоловіків; використанні недискримінаційної мови та недискримінаційних методів навчання; проведенні досліджень із питань рівності між жінками та чоловіками, фокусуючись на участі жінок у науковій та технологічній діяльності; визнанні гендерного мейнстрімінгу як вирішальної стратегії в досягненні мети забезпечення гендерної рівності.

Визнаючи імплементацію гендерного підходу на всіх ступенях освіти з метою досягнення де-факто гендерної рівності та підвищення якості освіти як нагальне завдання, нормативно-правові акти КМ РЄ конкретизують сектори та необхідні заходи задля інкорпорування принципів гендерної рівності на регіональному рівні: освітня політика та нормативно-правова база навчальних закладів освіти, у тому числі вищих; навчальні матеріали, методи та практики викладання; виховна і профорієнтаційна робота; запобігання та боротьба з насильством за ознакою статі; дослідження з гендерних проблем і питань освіти. Окремо слід відзначити

необхідність моніторингу і контролю врахування гендерної перспективи в системі освіти.

Перспективи подальших досліджень ми пов'язуємо з вивченням нормативно-правових актів ЮНЕСКО як організації ООН із питань освіти, науки та культури, які містять міжнародні правові стандарти, безпосередньо спрямовані на забезпечення рівності жінок і чоловіків у сфері освіти.

Література

1. Recommendation CM/Rec(2003)3 of the Committee of Ministers to member states on balanced participation of women and men in political and public decision making (Adopted by the Committee of Ministers on 12 March 2003 at the 831st meeting of the Ministers' Deputies) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://search.coe.int/cm#title=Recommendations>
2. Recommendation CM/Rec(2007)13 of the Committee of Ministers to member states on gender mainstreaming in education (Adopted by the Committee of Ministers on 10 October 2007 at the 1006th meeting of the Ministers' Deputies) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://search.coe.int/cm#title=Recommendations>
3. Recommendation CM/Rec(2012)38 of the Committee of Ministers to member States on the implementation of Recommendation CM/Rec(2007)13 by member States (Adopted by the Committee of Ministers on 28 March 2012 at the 1138th meeting of the Ministers' Deputies) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://search.coe.int/cm#title=Recommendations>
4. Recommendation CM/Rec(2007)17 of the Committee of Ministers to member states on gender equality standards and mechanisms (Adopted by the Committee of Ministers on 21 November 2007 at the 1011th meeting of the Ministers' Deputies) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://search.coe.int/cm#title=Recommendations>
5. Declaration on Equality between Men and Women as a Fundamental Criterion of Democracy (adopted by 4th European Ministerial Conference on equality between women and men (Istanbul, 13 – 14 November 1997) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.legislationline.org/documents/id/7968>
6. Resolution 7th Council of Europe Conference of Ministers responsible for equality between women and men “Bridging the gap between de jure and de facto equality to achieve real gender equality” (Baku, 24-25 May 2010) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent>
7. Declaration: Making gender equality a reality (Adopted by the Committee of Ministers at the 119th Session of the Committee of Ministers (Madrid, 12 May 2009) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId
8. Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence [Електронний ресурс]. – 2011. – Режим доступу : <https://rm.coe.int/168046031c>

9. Motion for a resolution “Promoting gender education in the member States of the Council of Europe” (Doc. 13574, tabled by Ms Guguli MAGRADZE and other members of the Assembly 04 July 2014) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://semantic-pace.net/tools/pdf.aspx?doc>

10. Combating gender stereotypes in and through education : Report of the 2nd Conference of the Council of Europe National Focal Points on Gender Equality (Helsinki, 9-10 October 2014) [Електронний ресурс]. – Strasbourg : Council of Europe, 2015. – 106 pp. – Режим доступу : <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680590ff0>

11. Council of Europe Gender Equality Strategy 2014–2017 [Електронний ресурс]. – Strasbourg : Council of Europe, 2015. – 22 pp. – Режим доступу : <http://eecapplatform.org/wp-content/uploads/2016/04/Council-of-Europe-Gender-Equality-Strategy-2014-2017-1.pdf>

12. Торосян Р. А. Международные стандарты гендерного равенства / Р. А. Торосян // Известия Саратовского ун-та. Серии : Экономика. Управление. Право. Т. 15. – 2015. – Вып. 3. – С. 347–349, DOI: 10.18500/1994-2540-2015-15-3-347-352

СТАНДАРТЫ ГЕНДЕРНОГО РАВЕНСТВА СОВЕТА ЕВРОПЫ КАК НОРМАТИВНО-ПРАВОВАЯ ОСНОВА РАЗВИТИЯ ГЕНДЕРНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ПОСТСОВЕТСКИХ СТРАНАХ

Докторант кафедры педагогики, психологии и образовательного менеджмента,
Херсонский государственный университет, ул. 40 лет Октября, 27, 73000 г. Херсон,
Украина, lugasvet@gmail.com

В статье рассмотрены документы Совета Европы, которые, являясь стандартом для национальных государств в направлении внедрения принципов гендерного равенства в образовательной сфере, выступают нормативно-правовой основой развития гендерного образования на постсоветском пространстве. Анализ резолюций и рекомендаций руководящих органов СЕ, деклараций и конвенций, принятых по итогам конференций, и программно-стратегических документов Совета Европы позволил выявить конкретные секторы и необходимые меры для инкорпорирования стандартов гендерного равенства в постсоветских странах для развития гендерного образования: образовательная политика и нормативно-правовая база учебных заведений, в том числе высших; учебные материалы, методы и практики преподавания; воспитательная и профориентационная работа; исследования гендерных проблем; мониторинг учета гендерной перспективы в системе образования.

Ключевые слова: гендерное образование; нормативно-правовые документы Совета Европы; постсоветские страны; стандарты гендерного равенства

COUNCIL OF EUROPE GENDER EQUALITY STANDARDS AS A NORMATIVE LEGAL BASIS FOR THE GENDER EDUCATION DEVELOPMENT IN POST-SOVIET COUNTRIES

Hryshak Svitlana, Doctoral student of the Department of pedagogy, psychology and educational management, Kherson State University, 27, 40 rokiv Zhovtnya St., 73000 Kherson, Ukraine, lugasvet@gmail.com

The article deals with the Council of Europe (COE) documents that can serve to member states as the standards towards the inclusion of gender equality principles into education system as well as the legal framework for the gender education development in Post-Soviet countries. Council of Europe key gender equality standards are specified in Resolutions and Recommendations of its governing bodies (the Parliamentary Assembly, the Committee of Ministers): on balanced participation of women and men in political and public decision making; on gender mainstreaming in education; on the implementation of Recommendation CM/Rec(2007)13 by member States; on gender equality standards and mechanisms; in Declarations and Conventions adopted by the conferences and meetings of Council of Europe member States: Declaration on Equality Between Women and Men as a Fundamental Criterion of Democracy (1997); Resolution Bridging the gap between de jure and de facto equality to achieve real gender equality (2010); Declaration: Making gender equality a reality (2009); Instambul Convention (2011); in the programming and strategic documents of the COE: Transversal Programme on Gender Equality (2012); Council of Europe Gender Equality Strategy 2014–2017.

Supporting to member States to implement gender equality standards in the area of education the Council of Europe focuses on promoting gender equality in education that is a prerequisite to the achievement of de facto equality between men and women in all spheres of life in society: personal, social, economic and political; on raising awareness of the persistence of gender stereotyping in education which is root causes of gender-based violence; on encouraging girls and boys to explore new roles, activities and areas; on using of non-sexist language and non-discriminatory teaching methods; on making gender mainstreaming one of the objectives of educational and career guidance.

In the article it's identified the specific sectors and the necessary measures to incorporate the gender equality standards in post-Soviet countries for the gender education development: educational policy and normative legal base of educational institutions, including higher education; teaching materials, methods and practices of teaching; educational and career guidance; researching gender issues; monitoring of gender mainstreaming in the education system.

Keywords: *gender education; the Council of Europe normative legal instruments; post-Soviet countries; gender equality standards.*

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Recommendation CM/Rec(2003)3 of the Committee of Ministers to member states on balanced participation of women and men in political and public decision making (Adopted by the Committee of Ministers on 12 March 2003 at the 831st meeting of the

Ministers' Deputies) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://search.coe.int/cm#title=Recommendations>

2. Recommendation CM/Rec(2007)13 of the Committee of Ministers to member states on gender mainstreaming in education (Adopted by the Committee of Ministers on 10 October 2007 at the 1006th meeting of the Ministers' Deputies) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://search.coe.int/cm#title=Recommendations>

3. Recommendation CM/Rec(2012)38 of the Committee of Ministers to member States on the implementation of Recommendation CM/Rec(2007)13 by member States (Adopted by the Committee of Ministers on 28 March 2012 at the 1138th meeting of the Ministers' Deputies) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://search.coe.int/cm#title=Recommendations>

4. Recommendation CM/Rec(2007)17 of the Committee of Ministers to member states on gender equality standards and mechanisms (Adopted by the Committee of Ministers on 21 November 2007 at the 1011th meeting of the Ministers' Deputies) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://search.coe.int/cm#title=Recommendations>

5. Declaration on Equality between Men and Women as a Fundamental Criterion of Democracy (adopted by 4th European Ministerial Conference on equality between women and men (Istanbul, 13 – 14 November 1997) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.legislationline.org/documents/id/7968>

6. Resolution 7th Council of Europe Conference of Ministers responsible for equality between women and men “Bridging the gap between de jure and de facto equality to achieve real gender equality” (Baku, 24-25 May 2010) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent>

7. Declaration: Making gender equality a reality (Adopted by the Committee of Ministers at the 119th Session of the Committee of Ministers (Madrid, 12 May 2009) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId

8. Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence [Електронний ресурс]. – 2011. – Режим доступу : <https://rm.coe.int/168046031c>

9. Motion for a resolution “Promoting gender education in the member States of the Council of Europe” (Doc. 13574, tabled by Ms Guguli MAGRADZE and other members of the Assembly 04 July 2014) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://semantic-pace.net/tools/pdf.aspx?doc>

10. Combating gender stereotypes in and through education : Report of the 2nd Conference of the Council of Europe National Focal Points on Gender Equality (Helsinki, 9-10 October 2014) [Електронний ресурс]. – Strasbourg : Council of Europe, 2015. – 106 pp. – Режим доступу : <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680590ff0>

11. Council of Europe Gender Equality Strategy 2014–2017 [Електронний ресурс]. – Strasbourg : Council of Europe, 2015. – 22 pp. – Режим доступу : <http://eecaplatfom.org/wp-content/uploads/2016/04/Council-of-Europe-Gender-Equality-Strategy-2014-2017-1.pdf>

12. Torosyan R. A. Mezhdunarodnye standarty gendernogo ravenstva [International Standards of Gender Equality] / R. A. Torosyan // Izvestiya Saratovskogo universiteta. Serii : Ekonomika. Upravlenie. Pravo. T. 15. – 2015. – # 3. – S. 347–349, DOI: 10.18500/1994-2540-2015-15-3-347-352 (rus.)

Стаття надійшла до редакції 30.10.2017

Прийнято до друку 23.11.2017